

# Тема 3. Правовий статус медіатора

1. Вимоги щодо набуття статусу медіатора.
2. Права медіатора.
3. Обов'язки медіатора.
4. Відповідальність медіатора.
5. Європейський кодекс поведінки медіаторів.

# **1. Вимоги щодо набуття статусу медіатора**

Актуальною у світі стає професія  
медіатора (посередника) -  
дипломованого фахівця з управління  
конфліктами, спроможного організувати  
ефективну комунікацію між сторонами  
конфлікту, забезпечити між ними  
відносини співпраці у розв'язанні  
існуючої проблеми та спільний пошук  
рішення, яке максимально враховувало б  
інтереси і бажання сторін

# Проект Закону України «Про медіацію» визначає:

- статус медіатора,
- коло обов'язків медіатора,
- повноваження медіатора,
- сферу відповідальності медіатора,
- необхідність створення реєстру медіаторів,
- систему підтвердження кваліфікації медіатора,
- механізми контролю та моніторингу діяльності медіатора.

# Порівняльно-правове визначення поняття медіатора:

- медіатор - це особа, яка відповідає вимогам, встановленим законом та медіаційним застереженням (угодою про медіацію), яка має статус медіатора відповідно до закону і яку сторони спору обрали для проведення медіації (проект Закону України “Про медіацію” 2015 р.)
- медіатор - фізична особа, яка здійснює медіаторську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом (проект Закону України «Про медіацію» від 2013р. )
- медіатор - незалежна фізична особа, яка притягається сторонами для проведення медіації на професійній і непрофесійній основі відповідно до вимог Закону (Закон Республіки Казахстан «Про медіацію» від 28.01.2011р.)
- медіатором - незалежна фізична особа, яка залучається сторонами в якості посередника у врегулюванні суперечки для сприяння у виробленні сторонами рішення по суті спору (Федеральний закон Росії «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)» від 27.07.2010 р.)
- медіатор - фізична особа, що відповідає вимогам закону та бере участь у переговорах сторін як незацікавлена особа з метою сприяння їм у врегулюванні спору (спорів) (Закон Республіки Білорусь “Про медіацію” від 12.07.2013 р.)
- медіатором є будь-яка третя особа, до якої звернулися з проханням провести медіацію ефективно, неупереджено та компетентно, незалежно від віросповідання або професії цієї третьої особи у відповідній державі-члені, та способу, у який ця третя особа була призначена або отримала запит провести медіацію (Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» )

У Класифікаторі професій станом на сьогодні такої професії, як «медіатор» або посади «спеціаліст по медіації» не міститься, але включення медіатора до класифікатора професій лише питання часу.

## **Вимоги до професійного медіатора встановлені у проекті Закону України “Про медіацію”**

- фізична особа
- вік – не менше як двадцять п'ять років
- наявність вищої або професійно-технічної освіти
- обов'язковість проходження професійного навчання медіації, що має включати 90 академічних годин початкового навчання, у тому числі не менше 45 академічних годин навчання практичним навичкам.
- додаткові вимоги щодо набуття статусу медіатора за спеціалізацією можуть встановлюватися законами України, організаціями, що забезпечують проведення медіації, об'єднаннями медіаторів.

Згідно із Законом про медіацію, в Росії медіатори вправі здійснювати свою діяльність як на професійній, так і на непрофесійній основі. **Непрофесійним медіатором** може бути будь-яка повнолітня дієздатна фізична особа, що не має судимості, окрім осіб, що заміщають державні посади, державних і муніципальних службовців.

За Законом Республіки Казахстан здійснювати діяльність медіатора на **непрофесійній** основі можуть тільки особи, які досягли **40 років** і перебувають у реєстрі непрофесійних медіаторів.

За Законом Республіки Білорусь, медіаторами можуть бути **тільки професіонали.**

# Медіатором не може бути особа, яка:

- визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
- яка має не погашену або не зняту у встановленому законом порядку судимість;
- звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, з державної служби або із служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення;
- щодо якої прийняте рішення про припинення статусу медіатора.

# Професійне навчання медіаторів проводиться:

- фізичними та юридичними особами, програми яких були акредитовані об'єднаннями медіаторів,
- навчальними закладами, програми яких були акредитовані відповідно до закону.

Об'єднання медіаторів, які проводять акредитацію навчальних програм з медіації, приймають і оприлюднюють положення, в яких викладаються вимоги до таких програм.

# **Організації, що проводять навчання медіаторів, повинні забезпечувати:**

- початкове професійне навчання медіаторів,
- підвищення кваліфікації медіаторів з метою проведення процедур медіації у ефективний, неупереджений та компетентний спосіб щодо сторін.

**Наявність професійного навчання медіатора засвідчується сертифікатом (свідоцтвом), виданим на ім'я медіатора, який має містити інформацію про:**

- назву організації, яка проводила навчання;
- прізвища, ім'я, по батькові осіб, які провели навчання;
- назву навчальної програми та обсяг (кількість академічних годин) теоретичного та практичного навчання.

# В Україні є досвід організації навчання і професійної підготовки медіаторів:

- Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Український центр медіації започаткований при Києво-Могилянській Бізнес Школі),
- Національний університет «Львівська політехніка»,
- Національний університет «Юридична академія імені Ярослава Мудрого»,
- Школа медіації Академії адвокатури України.

# Критерії визначення професіоналізму медіатора:

- 1) уміння оцінювати конфлікт, розбиваючи його на окремі проблеми і виявляючи реальні інтереси сторін;
- 2) бути неупередженим організатором, задаючи тон переговорів і допомагаючи сторонам досягати процедурних і змістовних угод;
- 3) бути активним слухачем, відокремлюючи змістовні моменти конфлікту від емоцій сторін і даючи сторонам конструктивний зворотний зв'язок;
- 4) бути випробувачем реалістичності і здійсненності, висловлюваних сторонами ідей з вирішення спору, допомагаючи їм вибудувати розумні і реалістичні пропозиції, щоб прийняті сторонами кінцеві угоди були надійними і довгостроковими;
- 5) бути генератором альтернативних пропозицій для вирішення спору, допомагаючи сторонам вийти за стереотипи звичних і часто обмежених поглядів на їхню проблему;
- 6) бути розширювачем ресурсів сторін, направляючи їх до тих, хто може дати їм необхідну фактичну та іншу інформацію, надати юридичну або економічну консультацію;
- 7) бути вчителем у досягненні співпраці на переговорах, навчаючи зі сторони думати, діяти та вести переговори на принципах співпраці і допомагаючи їм шукати рішення, які б відповідали як їхнім власним інтересам, так і інтересам іншої сторони;
- 8) уміти сприяти сторонам у доведенні угод до завершеності, піклуючись про те, щоб у кожній стороні збереглося повне розуміння і відповідальність щодо укладеної угоди.

# Європейського кодексу поведінки медіаторів встановлює:

- медіатори повинні бути компетентними і мати необхідні знання в сфері медіації,
- медіатори повинні проходити належне навчання і постійне вдосконалення їх теоретичної і практичних навичок в сфері медіації з урахуванням усього, що відносяться до цих стандартів або вимог, пов'язаних з їх акредитацією;
- медіатор перш ніж прийняти пропозицію виступити в якості медіатора, повинен переконатися в тому, що він має достатній досвід роботи і компетентність для проведення медіації, і, за вимогою сторін, надати їм інформацію про свою попередню діяльність і про наявний досвід роботи.

# Відповідно до Кодексу етики медіатора Українського Центру Медіації:

- медіатор має право проводити процедуру медіації тільки у разі, якщо він має достатню кваліфікацію аби задовольнити обґрунтовані очікування сторін;
- медіатори повинні бути компетентні і добре обізнані у процедурах медіації. Це передбачає належне навчання, безперервне оновлення знань і практики медіації у відповідності зі стандартами і принципами акредитації медіаторів;
- будь-яка особа може бути обрана медіатором за умови, що сторін влаштовує кваліфікація медіатора. Проте навчання та досвід у медіації зазвичай є необхідним для ефективної медіації. Мінімальний обсяг навчання повинен складати 40 астрономічних годин, з яких 60% часу повинно складати практичні заняття, спрямовані на відпрацювання навичок медіатора.
- особа, що пропонує свої послуги як медіатора, дає привід сторонам та іншим особам (невизначеному колу осіб) очікувати, що вона має достатній рівень знань для ефективного проведення процедури медіації.
- медіатор повинен мати доступну для сторін інформацію стосовно власної підготовки, освіти, досвіду медіатора.
- якщо під час проведення медіації медіатор приходить до висновку про брак власної компетенції для продовження медіації, він має обговорити цю проблему зі сторонами за першої ж нагоди та вжити необхідних заходів аби, зокрема, але не обмежуючись цим, припинити медіації або просити допомоги у компетентної особи (медіатора).

Реєстри медіаторів, що ведуться об'єднаннями медіаторів, організацій, що забезпечують проведення медіації та/або проводять навчання

медіації, повинні містити інформацію про:

- прізвище, імя, по-батькові,
- рік народження,
- освіта,
- професійне навчання медіації,
- організація, яка проводила навчання,
- кількість годин навчання,
- за наявності - отримана спеціалізація,
- іншу інформацію, яка допомагає сторонам обрати медіатора для конкретної справи

## **2. Права медіатора**

# Медіатор має право:

- 1) отримувати інформацію про спір, до допомоги у врегулюванні якого він запрошений, від сторін спору, державних органів, посадових осіб в обсязі, необхідному та достатньому для проведення медіації;
- 2) самостійно визначати методiku проведення медіації за умов дотримання закону про медіацію та професійних стандартів, ділової етики і правил діяльності медіатора;
- 3) відмовитися від проведення медіації з етичних або особистих міркувань, а також у разі конфлікту інтересів з іншими учасниками медіації;
- 4) надавати послуги на оплатній та безоплатній основі;
- 5) на оплату своїх послуг та на відшкодування витрат, здійснених для проведення медіації, у розмірі та формі, передбаченій договором про проведення медіації;
- 6) займатися своєю діяльністю індивідуально або разом з іншими медіаторами, створювати юридичні особи, об'єднання медіаторів, працювати за наймом та здійснювати підприємницьку діяльність.

# Медіатор не має права:

- вирішувати спір між сторонами медіації
- якщо сторони медіації не погодились у письмовій формі про інше, надавати вказівки та рекомендації, щодо варіантів врегулювання спору,
- оцінювати поведінку та позиції сторін медіації, за винятком явного порушення ними правових або етичних норм, порядку проведення медіації.

## **3. Обов'язки медіатора**

# Обов'язки медіатора:

- 1) дотримуватися вимог чинного закону про медіацію, правил ділової та професійної етики медіаторів, правил конфіденційності;
- 2) перевірити повноваження представників та/або законних представників сторін медіації;
- 3) повідомити сторони медіації про конфлікт інтересів або інші обставини, що унеможливають його участь у медіації;
- 4) проінформувати сторони про порядок проведення та правові наслідки медіації та надавати роз'яснення щодо процедури медіації;
- 5) керувати процедурою медіації;
- 6) надати можливість сторонам перевірити відповідність договору за результатами медіації вимогам правових та етичних норм.

## **Кодекс етики медіатора Українського Центру Медіації встановлює наступні обов'язки медіатора:**

- утримуватися від дій, або, почавши роботу, повинен призупинити діяльність при виявленні обставин, які можуть вплинути на його незалежність або викликати конфлікт інтересів. Обов'язок виявлення таких обставин є неодмінним обов'язком медіатора протягом всього процесу медіації.
- повідомити сторони про всі відомі йому наявні або потенційні конфлікти інтересів у цій справі, відомі йому в цій справі, що можуть спровокувати питання щодо нейтральності медіатора.

# Наявні або потенційні конфлікти інтересів, про які медіатор зобов'язаний повідомити сторони:

- будь-які особисті чи ділові відносини з однією із сторін;
- будь-які фінансового чи іншого характеру інтереси, прямий чи непрямий інтерес стосовно результату медіації;
- випадки, коли медіатор (або співробітник його/її фірми) діяв у ролі іншій, ніж медіатор, на користь однієї із сторін.

## **4. Відповідальність медіатора**

# Медіатор несе відповідальність за:

- порушення вимог закону про медіацію,
- порушення правил ділової та професійної етики медіаторів,
- порушення будь-яких договірних зобов'язань щодо сторін медіації.

Сторона медіації, яка вважає, що незаконними діями або бездіяльністю медіатора їй було завдано матеріальної та/або моральної шкоди, може звернутись із скаргою до організації, що забезпечує проведення медіації, до об'єднання медіаторів або звернутись до суду за захистом своїх законних прав та інтересів.

**За результатами розгляду скарги сторони (сторін) медіації організація, що забезпечує проведення медіації, об'єднання медіаторів можуть прийняти рішення про:**

- вилучення медіатора з реєстру медіаторів
- про виключення медіатора із складу членів організації
- про припинення статусу медіатора.

Таке рішення оприлюднюється на офіційному сайті організації, що забезпечує проведення медіації, або на офіційному сайті об'єднання медіаторів.

Повторне внесення медіатора до реєстру медіаторів або повторне прийняття його у члени може відбутися не раніше, ніж через **три роки**.

Організації, що забезпечують проведення  
медіації; об'єднання медіаторів розробляють  
та контролюють виконання медіаторами  
**добровільних кодексів поведінки** (кодексів  
етики), впроваджують інші ефективні  
механізми контролю якості надання послуг  
медіації.

Організації, що забезпечують проведення медіації окремо або через об'єднання медіаторів формують **дисциплінарні комісії**, розробляють положення про такі комісії.

Дисциплінарні комісії створюються на постійній основі для розгляду скарг сторін медіації на дії або бездіяльність медіаторів, які є членами або знаходяться в реєстрах цих організацій або об'єднань медіаторів.

**Організацій, що забезпечують проведення медіації, або об'єднання медіаторів зобов'язані розміщувати у відкритому доступі на офіційних сайтах:**

- інформацію про особистий склад дисциплінарних комісій,
- положення про дисциплінарну комісію,
- контактну інформацію щодо особи, відповідальної за прийняття скарг до розгляду

Скарги на дії або бездіяльність медіаторів розглядаються **протягом одного місяця** з моменту отримання скарги відповідальною особою.

**Про результат** розгляду скарг сторони медіації отримують **письмове повідомлення**.

За результатами розгляду скарги медіатор може бути **притягнутий до відповідальності**.

Інформація щодо кількості скарг на дії або бездіяльність медіаторів **оприлюднюється один раз на рік** шляхом розміщення на офіційних сайтах організацій, що забезпечують проведення медіації, або об'єднань медіаторів.

Рекомендація N R (99) 19 Комітету міністрів  
Ради Європи державам - членам Ради, які  
зацікавлені в організації медіації у  
кримінальних справах  
від 15.09.1999 № R(99)19 встановлює, що  
медіатор несе відповідальність за  
забезпечення безпеки та створення  
сприятливої атмосфери для зустрічі.  
Медіатор має розуміти вразливість сторін.

# **5. Європейський кодекс поведінки медіаторів**

Європейський кодекс поведінки медіаторів від 2 червня 2004 р. (European Code of Conduct for Mediators) був розроблений ініціативною групою практикуючих посередників (що представляють більше 30 європейських організацій, що мають справу з альтернативними способами вирішення спорів) за підтримки Європейської комісії і прийнятий на конференції в Брюсселі 2 червня 2004.

Даний кодекс поведінки визначає ряд принципів, дотримуватися яких медіатори зобов'язуються добровільно під свою відповідальність. Кодекс розроблений для всіх видів медіації у цивільних та комерційних справах. Організації, що надають послуги медіації, також можуть брати на себе зазначені зобов'язання, вимагаючи від медіаторів, що діють під егідою цих організацій, дотримуватися норм кодексу.

Організації мають можливість надавати інформацію про заходи, вжиті ними для забезпечення дотримання кодексу медіаторами за допомогою, наприклад, навчання, оцінки та моніторингу.

**Кодекс складається із 4 розділів та охоплює наступні питання:**

- Компетентність і призначення медіаторів.
- Незалежність і неупередженість.
- Угода про проведення медіації, процес врегулювання спору і винагорода
- Конфіденційність

Стандарти, виписані у Європейському кодексі

поведінки медіаторів мають слугувати:

- за путівник для поведінки медіаторів;
- джерелом інформації для сторін спору;
- підвищення публічної довіри до медіації як ефективного засобу вирішення спорів.